

ZÁDORI IVÁN

Pénzügyi intézmények fenntartható cselekvési lehetőségei

Bevezetés

A pénzügyi intézmények fenntartható cselekvési lehetőségeivel kapcsolatban számtalan álláspont, nézet, elmélet és gyakorlati megnyilvánulás áll egymással szemben. Mindenképpen olyan témáról van szó, amely a szakembereket és a közvéleményt is jelentősen megosztja. Hogyan értelmezhető tehát a pénzügyi globalizáció? Milyen vélemények, ellenvélemények léteznek a globális pénzügyekkel kapcsolatban? Létezik-e valamilyen típusú felelőssége az egyes szereplőknek, és ha igen, ez milyen konkrét cselekvési formákban, akciókban valósul meg? A következőkben a globális pénzügyi folyamatok rövid áttekintésével párhuzamosan a pénzügyi szektor fenntartható cselekvési lehetőségei kerülnek elemzésre, egy évek óta létező kezdeményezés, az UNEP Financial Initiatives tevékenységén keresztül.

A pénzügyi globalizáció

„A globalizáció leegyszerűsítve a kapitalista gazdálkodásnak a tőke által vezérelt világméretű kiteljesedése, a világgazdaság egységbe szerveződése, amely nem csupán a termelési tényezők országok és térségek közötti áramlása, hanem a gazdasági viszonyok, tehát a tulajdon, a termelés, valamint a pénzügyi folyamatok megerősödő nemzetköziesedése, egységesülése”.¹ A globálissá váló világgazdaság talán leglényegesebb jellemzője, hogy szinte bárhol is lehet szerezni a termeléshez és egyéb tevékenységek folytatásához szükséges erőforrásokat, ezeket bárhol fel lehet dolgozni, és bármilyen piacon lehet értékesíteni az előállított termékeket.

A globális kapitalizmus korszakának további lényeges vonása a különböző gazdasági ágazatokban érdekelt nagy nemzetközi ipari-szolgáltató-pénzügyi konglomerátumok, szupermonopóliumok kialakulása és világméretű terjeszkedése, valamint a pénzügyi szféra, a nemzetközi tőkeáramlások hatalmas méretű felduzzadása, a tőkefelhalmozás nemzeti és nemzetközi folyamatainak összefonódása.² Ennek hatására hatalmas jövedelmek áramlanak az egyes országok és térségek között, a nemzetközi hitelforgalom és a spekulációs pénzforgalom, elszakadva a reálgazdaság igényeitől, óriásira duzzad, a szakirodalomban „pénzügyi luftballonnak” (monetary overhang) nevezett, számtalan kockázatot hordozó jelenséghez vezetve.

Az egyes szereplők alapvető motivációja a magasabb hozadék és a profit növelésének lehetősége. A vázolt folyamatoknak az 1970-es évektől kezdődő kibontakozását nagymértékben elősegítette a nemzetközi tranzakciók szabályrendszerének liberalizálása, a tőkeáramlás új formáinak megjelenése, a nemzetközi pénzforgalom komputerezése, technikáinak tökéletesítése és olcsóbbá válása is. „Ez a rendszer

¹ Farkas P. (2002), 32. oldal

² Uo. 33. oldal

roppant kedvező a pénztőke számára, mert így oda megy, ahol a legjobban érzi magát. Az eredmény: egy hatalmas, vérkeringéshez hasonló rendszer, amely először a központban lévő pénzpiacokon koncentrálja a tőkét, majd tovább pumpálja azt a perifériákra... Amíg intenzív a vérkeringés, addig a legtöbb külső hatásnak képes ellenállni” – írja Soros György.³

Ugyanakkor a hihetetlen méretű növekedés és a felerősödő tőkeáramlás kedvező, fejlődést generáló hatásai ellenére az érintettek, a befektetők, nemzetközi szervezetek és pénzügyi intézmények is elismerik, hogy a rendszer meglehetősen instabillá és áttekinthetlenné vált, időről időre rendszeresen jelentkező válságjelenségeket produkálva, melyek komolyan veszélyeztethetik egy-egy ország gazdasági, társadalmi rendszerét. Az egyes pénzügyi szereplők számtalan olyan tevékenységet folytatnak, finanszíroznak, támogatnak, amelyeknek nemcsak haszonélvezői, hanem „szenvedő alanyai” is vannak. Jobb esetben az érintettek nem is nagyon sejtik, hogy mi történik körülöttük (bár a globalizáció jellemzője a globális méretű információ-áramlás is), rosszabb esetben saját bőrükön is érzékelik az egyes területeket sújtó pénzügyi válságok gazdasági, társadalmi következményeit, vagy éppen az egyes támogatott projektek természeti-környezeti területre tovagyűrűző hatásait.

A pénzügyi struktúrát veszélyeztető méreteket ölt az adósságprobléma is, nemcsak a fejlődő világot érintve, hanem a fejlett országok többsége is jelentős nemzetközi fizetési hiányokkal, nagymértékű adósságokkal küzd. Az egyes válságok után általában sor kerül bizonyos fokú önvizsgálatra: általában a bankfelügyelet javításának szükségességét hangsúlyozzák, valamint fontos szerephez jut az átláthatóság és az egyes folyamatok nyomomonkövethetőségének kérdése is. Néha felmerül a fedezeti alapok szabályozásának és a rövid távú tőkemozgások megakadályozásának kérdése, de ennél semmi több, továbbra is a piaci fegyelem megteremtése és a piaci folyamatokba történő be nem avatkozás a cél. Felmerül azonban a kérdés, hogy a társadalomnak mekkora és meddig tart a tűrőképessége?⁴

Pénzügyi intézmények és a fenntarthatóság

Az elmúlt években a pénzügyi intézmények (is) egyre inkább szerepet vállalnak a fenntartható fejlődés támogatásában. A fenntarthatóságnak és a fenntartható fejlődésnek számtalan megközelítése és értelmezése látott napvilágot az elmúlt néhány évtizedben. Konferenciák, jelentések, tudományos cikkek sora tárgyalja a témával kapcsolatos lényeges kérdéseket. Az 1980-as évek végén megjelenik a neoklasszikus környezet- és erőforrás-gazdaságtantól magát megkülönböztető ökológiai közgazdaságtan (ecological economics), amelynek szintén több irányzata kezd körvonalazódni az elmúlt években, választ keresve azokra a kérdésekre, melyeket a neoklasszikus irányzat keretei nem, vagy csak részben magyaráznak.⁵ Nemzetközi és kormányzati szervezetek, gazdasági szereplők, nem kormányzati szervezetek és helyi közösségek sora próbál szerte a világon az egyes kritikus dimenziókban eredményeket elérni, bizonyos esetekben sikerrel, más szituációkban teljesen sikertelenül.

A szakirodalomban két markánsnak tekinthető koncepció körvonalazódik: a gyenge, illetve az erős fenntarthatóság koncepciója. Gyenge fenntarthatóság esetén, hasonlóan a neoklasszikus közgazdaságtanhoz, az egyik lényeges, központi elem a gazdasági javak korlátlan helyettesíthetősége. A természeti és egyéb tőkék egymást

³ Soros, Gy. (1999), 129. oldal

⁴ Soros, Gy. (1999), 202. oldal

⁵ Pataki Gy. – Takács Sánta A. (2005, szerk.),oldal

helyettesíthetik, tehát bizonyos keretek között megengedhető a természeti erőforrások felélése, elpusztítása, ha az egy másik tőkefajtvá alakul át, amit McDaniel és Gowdy könyvében szemléletesen a következőképpen fogalmaz meg: „tarra vágjuk az esőerdőt, és eladhatjuk faanyagát, ha azt a pénzüsszeget, ami megfelel az elpusztított erdő gazdasági javakat termelő képességének, befektetjük valami másba – például egy láncfűrészgyárba”.⁶ Az ilyen szituációkban azonban az elpusztított, felélt erőforrásokat „kívülről” kell pótolni, ami egészen addig, míg léteznek olyan területek, amelyek rendelkeznek a hiányzó, de szükséges erőforrásokkal és a cserekapcsolatok is működőképesek. A gyenge fenntarthatóság szerint tehát a folyamatos gazdasági fejlődés lehetséges, a gazdasági, társadalmi fejlődés fenntartható – elsősorban az externáliák internalizálásával, illetve az ökohatékonyág fokozásával.

Ezzel szemben az erős fenntarthatóság követelményei a következőkben összegezhetők:

- a megújuló természeti erőforrások felhasználásának mértéke kisebb vagy megegyező legyen a természetes vagy irányított regenerálódó (megújuló) képességük mértékével;
- a hulladék keletkezésének mértéke/üteme kisebb vagy megegyező legyen a környezet szennyezés befogadó képességének mértékével, amit a környezet asszimilációs kapacitása határoz meg;
- a kimerülő erőforrások ésszerű felhasználási üteme, amit részben a kimerülő erőforrásoknak a megújulókkal való helyettesíthetősége, részben a technológiai haladás határoz meg.⁷

Az erős fenntarthatósági elvek megvalósulásához azonban feltételezhetően egy olyan paradigmaváltásra lenne szükség, amely a jelen világunk gazdasági, társadalmi és piaci keretei között nem, vagy csak erős fenntartásokkal lehet elképzelni, ráadásul úgy, hogy az egyes kultúrákon belüli, illetve kultúrák közötti harmonikus közösségi kapcsolatok, a társadalmi igazságosság és méltányosság, valamint az egyéni jólét is megvalósuljon.

Természetesen hiba volna azt állítani, hogy a pénzügyi globalizáció és szereplői közvetlenül és egyedüli bűnbakként okolhatók a világ egyre több részén tapasztalható fenntarthatatlan gazdasági, társadalmi, és környezeti szituációkért (jóllehet néhány radikális kritikai csoport álláspontja ez), de közvetett szerepük nyilvánvaló. Minden befektetési döntés változásokat generál az erőforrások elosztásában, melyek különféle szintű konfliktusokat generálhatnak. Mint a globális pénzügyek használatvezetőinek és a világgazdaság irányítóinak, az adott intézményeknek lehetőségük van rá, hogy az egyes gazdasági folyamatokat a fenntarthatóság irányába mozdítsák el, ne támogassanak erőforrás pazarló, alapvető környezeti tényezőket figyelmen kívül hagyó projekteket, háborús szituációkat eredményező tranzakciókat, vagy ne finanszírozzanak a szegénységet csupán újratermelő, és nem megváltoztató programokat. Ez azonban nemcsak pozitívnak tekinthető társadalmi szerepvállalás, hanem hosszabb távon alapvető üzleti érdek is, hiszen a piacon a napjainkban sok területen oly divatos fenntarthatóság versenyelőnyé is válhat a konkurenciával szemben.

A globális kihívások alapvetően kettős feladatot jelentenek a pénzügyi intézmények számára: egyrészt fel kell készülni a negatív változásokra, amelyek a kritikus trendek miatt jelentkeznek az üzleti folyamatokban és a fogyasztók tekintetében,

⁶ McDaniel, C. N. – Gowdy, J. M. (2002), 135. oldal

⁷ Kerekes S. (1998)

másrészt olyan új konstrukciókra van szükség, amelyek megfelelnek a változó feltételek által támasztott kihívásoknak. Az egyes adaptációs folyamatok természetesen nem csupán a pénzügyi szektor jellegzetességei. A gazdaság más szereplői körében is megfigyelhető az ún. CSR (Corporate Social Responsibility – Vállalati Szociális Felelősségvállalás) kibontakozása, amely alapvetően annak felismerése, hogy a hosszabb távú versenyképesség és a már meglévő piaci pozíciók további fenntartása miatt a gazdaságilag racionális működés mellett az egyes piaci szereplőknek figyelembe kell venniük azt a társadalmi, természeti közeget is, amelyben működnek, párhuzamosan azzal, hogy a társadalom is egyre érzékenyebben reagál az őket közvetve, illetve közvetlenül érintő folyamatokra. Hasonló megfontolások figyelhetők meg a kapcsolódó szakirodalomban felbukkanó „alternatív kapitalista” vállalkozások esetében, amelyek bizonyos önkéntes etikai, szociális, vagy éppen környezeti kötelezettségvállalás mellett profitorientált vállalkozásként is sikeresen működnek.⁸

Visszatérve a pénzügyi szektorhoz, számtalan elképzelés, ötlet, gyakorlati program, és támogatási projekt született és valósult meg az elmúlt időszakban, az ún. Tobin-adó ötlet szintjén történő felvetésétől kezdődően EBRD, EIB vagy az IMF gyakorlatban is megvalósított pénzügyi tevékenységéig. A következőkben egy talán kevésbé ismert, fenntarthatósághoz köthető pénzügyi kezdeményezés (Financial Initiatives) kerül röviden bemutatásra.

Az UNEP Financial Initiatives program

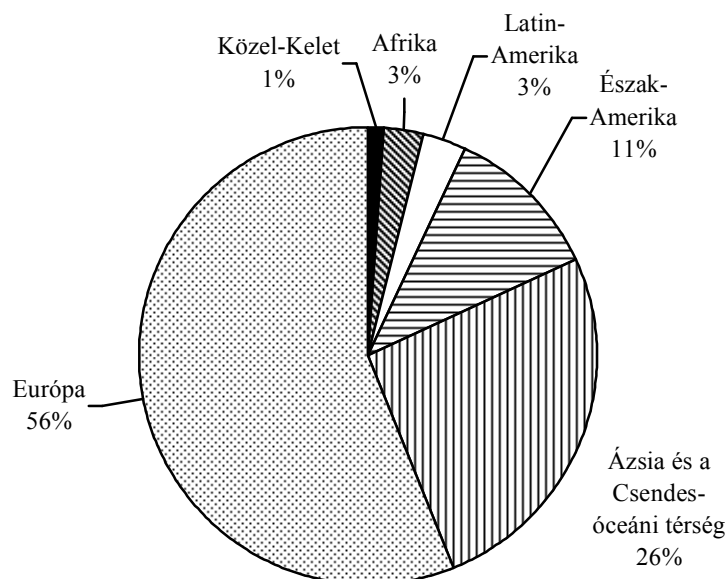
Az ENSZ 1972-ben Stockholmban hozta létre környezetvédelmi programját (UNEP). A szervezet már a kezdetektől együtt dolgozott különféle projekteken az ipar és gazdaság jónéhány képviselőjével a 80-as években, majd 1991-től kezdett szorosabb kapcsolatot kiépíteni néhány nagyobb pénzintézettel. 1992-ben a Riói Csúcs előkészítése nyomán hirdették meg az ún. pénzügyi kezdeményezést (UNEP FI), amely ugyanebben az évben New Yorkban jött létre és a programhoz csatlakozó bankok és pénzintézetek környezetvédelemről, illetve a fenntartható fejlődésről szóló nyilatkozatában öltött testet.⁹ A kezdeményezéshez a későbbiekben néhány biztosítótársaság is csatlakozott, akik 1995-ben közös nyilatkozatot adtak ki a fenntarthatóság melletti elkötelezettségükről. Napjainkban a világ több mint 160 pénzügyi intézménye vesz részt a programban.¹⁰ Az aláíró intézmények és társaságok életében kiemelt szerepet játszanak az energia felhasználással, erőforrások szerepével, a szennyező anyagok kibocsátásával, vállalati kultúrák megváltoztatásával és átalakításával, új menedzsment technikák alkalmazásával kapcsolatos kérdések, lehetőség szerint úgy, hogy a környezeti felelősség beépüljön a mindennapokba. Az aláírók továbbá vállalják, hogy mérik az általuk okozott károkat, és erről tájékoztatják a vásárlóikat és részvényeseiket. Az aláírók több mint fele európai pénzügyi intézmény, de jelentős a részaránya az ázsiai régióknak is, mely elsősorban e területen található fejlett országok pénzügyi szektorának a fenntarthatóság iránti elkötelezettségét mutatja.

⁸ Részletesen: Pataki Gy.-Radácsi L. (2000): Alternatív kapitalisták. Gazdálkodás az érintettek jóllétéért. Új Paradigma Kiadó, Szentendre.

⁹ Hegedűs, Á. (2002), 172. oldal

¹⁰ UNEP FI 2005 Overview alapján

Az UNEP FI aláíróinak régiók szerinti megoszlása (2005)

Forrás: UNEP FI <http://www.unepfi.org/signatories/> alapján saját szerkesztés

Az UNEP FI aláíróinak országok szerinti megoszlása (2005)

Izland, India, Indonézia, Kuvait, Mexikó, Marokkó, Nigéria, Románia, Oroszország, Venezuela	1
Andorra, Brazília, Görögország, Norvégia, Dél-Afrika, Thaiföld	2
Ausztria	3
Dél-Korea	4
Franciaország, Olaszország, Spanyolország	5
Fülöp-szigetek	6
Hollandia	7
USA	8
Ausztrália, Svédország	9
Kanada	10
Svájc	11
Németország	15
Egyesült Királyság	16
Japán	18

Forrás: UNEP FI <http://www.unepfi.org/signatories/>

A pénzügyi világ résztvevőinek – kereskedelmi bankok, biztosítók, kockázati tőke társaságok, nemzetközi fejlesztési intézmények – nyilatkozata az alábbi kiemelt területeket foglalja össze:

- Megállapítja a pénzügyi intézmények fenntartható fejlődés iránti elkötelezettségét. A fenntarthatóságot az egészséges üzleti tevékenység alapvető szempontjának tekintik, amely a piacokon adott szabályozási és gazdaságirányítási

eszközök keretében valósulhat meg, és ahol a kormányzatok felelőssége a hosszú távú környezeti értékek és prioritások meghatározásában vállalt vezető szerep.

- Rögzíti a pénzügyi intézetek elkötelezettségét a környezetgazdálkodás iránt (környezeti károk megelőzésére irányuló szemléletek támogatása, az adott tevékenységi köröket érintő helyi, országos és nemzetközi szabályok betartása, a „legjobb gyakorlat” követése a környezetgazdálkodás terén, arra való törekvés, hogy lehetőség szerint környezettudatos üzleti partnerekkel működjenek együtt, környezet védelmét aktívan támogató termékek és szolgáltatások kifejlesztésének segítése, stb.).
- Folyamatos együttműködés a partnerek között, rendszeres, évenkénti kerekasztal-megbeszélések, információcserék, gyakorlati, működő tapasztalatok megosztása a többiekkel, specifikus szemináriumok, workshopok működtetése, ahol a pénzügyi szektort érintő aktuális kérdések kerülnek megvitatásra, valamint az ötletek és elméletek lehetőség szerinti gyakorlati megvalósítása.
- Végül a nyilatkozat aláírói támogatják a közvélemény formálását, alakítását: javasolják, hogy az aláírók dolgozzák ki önálló környezetpolitikájukat, és rendszeresen publikálják azt, más pénzügyi intézményeket és üzleti partnereiket is ösztönözzék a kezdeményezéshez való csatlakozásra.¹¹

A kitűzött elvek és célok rövid áttekintése után érdemes röviden azt is vázolni, hogy a kezdeményezés milyen területeken fejt ki tényleges gyakorlati tevékenységét:

- 1994 óta évi rendszerességgel történnek megbeszélések, konferenciák és kerekasztal-tárgyalások az UNEP FI program keretében.
- Munkacsoportok létrejötte, ill. működése kiemelt témákhoz, fontos területekhez kapcsolódva (pl. Asset Management Working Group, Climate Change Working Group, stb.)
- Rendszeresen végzett kutatások, projektek.
- Regionális szekciók operatív működése, önálló kezdeményezésekkel, kutatásokkal, projektekkel, az ENSZ által használt „világrégió” kategóriákhoz hasonló bontásban (North American Task Force – NATF; African Task Force – ATF; Central and Eastern Europe Task Force – CEETF; Latin American Task Force – LATF; Asia Pacific Task Force – APTF).
- Kiadványok, publikációk (kapcsolódva az egyes munkacsoportok, illetve a regionális szekciók által felvetett/vizsgált/kiemelt témákhoz (UNEP FI CEO Briefings).
- Internetes honlap és hírlevél szolgáltatás.¹²

A továbbiakban természetesen felmerülhet a kérdés, hogy mi a helyzet az „aláírók szintjén”, mindennapi tevékenységeikben, termékeikben mennyire követhetők nyomon a korábban vázolt elvek. Ennek szemléltetésére tekintünk át az UNEP FI Central and Eastern Europe Task Force által a közép-kelet európai országok pénzügyi intézményei körében 2004-ben végzett felmérés¹³ lényeges megállapításait!

¹¹ Bővebben: UNEP FI honlapja (<http://www.unepfi.org>), ill. Hegedűs Á. (2002), 172-173 oldal

¹² UNEP FI 2004 Overview, illetve UNEP FI 2005 Overview alapján

¹³ UNEP Financial Initiative. Finance and Sustainability in Central & Eastern Europe http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/ceetf_finance_sustainability_2004.pdf (2006. 01. 11.)

Az említett kutatást semmi esetre sem lehet reprezentatívnak tekinteni, elkészítése során a térség 14 országából 26 pénzügyi intézmény¹⁴ került megkeresésre. A kutatás célja alapvetően az volt, hogy képet lehessen kapni a vizsgált szereplők feltérképezésén keresztül azokról a jellegzetességekről, lehetőségekről, korlátokról és már működő tevékenységekről, amelyek kapcsolatba hozhatók a fenntartható fejlődéssel és nyilvánvalóan igazolják a pénzügyi szektor kiemelt érintettségét a témával kapcsolatban. A vizsgálatból kiderült, hogy a megkérdezett intézmények nagymértékben tudatában vannak a fenntartható fejlődés megvalósításában játszható potenciális szerepüknek: a válaszadók több mint 50%-a 4-es, ill. 5-ös fontosságúnak értékelte az ötös skálán vizsgált kérdést.

A tulajdonosi szerkezet nem befolyásolta lényegesen a válaszadást, nem mutatkozott szignifikáns különbség aszerint, hogy hazai vagy külföldi többségi tulajdonú pénzintézetéről volt-e szó. A válaszadók 75%-a úgy gondolta, hogy a vizsgált terület fontossága az elkövetkező öt évben jelentősen növekedni fog. A pénzügyi szektor növekvő szerepvállalását az eredmények szerint mindenképpen pozitívan befolyásolhatja majd az intézmények jó hírnevének folyamatos megőrzésére és fenntartására való törekvés, a társadalmi felelősségvállalás növekvő igénye és a költségtakarékosság előtérbe kerülése. További lényeges szempont a fenntarthatósággal összefüggő aktivitások versenyelőnyként való megjelenése a pénzügyi piacon, a növekvő környezeti kockázatok finanszírozásának lehetősége és igénye, valamint a tőkéhez való hozzájutás megkönnyítése és egyszerűbbé tétele minél szélesebb társadalmi rétegek számára. Érdekes, hogy amíg Nyugat-Európában a nem-kormányzati oldalról is nagy nyomás nehezedik a pénzügyi intézményekre, a kutatás alapján Közép-Kelet Európa országaiban – minden bizonnyal e szektor kevésbé fejlettsége miatt – még csak fel sem merül a folyamatokat, változásokat előidéző tényezőként.

A megkérdezett vállalatok közül csak 8 nyilatkozott úgy, hogy a cégnek egyébként van környezeti menedzsment rendszere, de a létező menedzsment-rendszerek egyike sem volt tanúsított a vizsgálat időpontjában. A megkérdezett 26 cég közül csupán egynek volt fenntarthatósági jelentése, 30% azonban pénzügyi jelentésében szerepeltetett fenntarthatósági, környezetvédelmi részt (ami sok esetben különféle nemzetközi EBRD, IFC előírásokkal volt összefüggésben). Bízató, hogy 27% a következő néhány évben tervezi ilyen típusú jelentés elkészítését, ugyanakkor 42% a jövőben sem nem tervezi ezt megtenni. Majdnem 70%-a a megkérdezett intézményeknek kínál legalább egy „fenntartható” terméket/konstrukciót, és további 7,7% tervezi a jövőben ilyen termék bevezetését. Ha a mikrohitel jellegű konstrukciókat kivesszük a „fenntarthatósági” körből, a közel 70%-os arány lecsökken 38,5%-ra. A „többféleféppen” értelmezhető adatok alapján a jelentés készítői úgy látják, hogy a számok határozottan azt mutatják, hogy a régió pénzügyi szektora növekvő érdeklődést mutat a téma iránt. A megkérdezettek több, mint 50%-a érintett valamilyen

¹⁴ Baltcap Management Regional; Banca Transilvania S.A. Romania; Bank Nadra Ukraine; Bank Austria Creditanstalt (CEE subsidiaries) Regional; Banka e Re e Kosoves (New Bank of Kosova) Kosovo; Bulgarian Post Bank AD Bulgaria; CB Unionbank AD Bulgaria; Emporiki Bank-Bulgaria EAD Bulgaria; Hansabank Estonia; Hebrobank (HB) Bulgaria; ING Bank Rt Hungary; JS BANK AGGIO Ukraine; K&H Bank Rt Hungary; Lietuvos Draudimas, AB Lithuania; MAVA Investment Ltd. Hungary; Mezzanine Management Regional; Nova Kreditna banka Maribor d.d. Slovenia; OTP Fund Management Hungary; Parex Banka Latvia; ProCredit Bank sh.a Albania; RaiffeisenbankAustria D.D. Zagreb (RBA) Croatia; Slovenska Sporitelna, a.s Slovakia; Stopanska Banka AD Macedonia; Tatra Bank, a. s. Slovakia; Turkiye IS Bankasi Turkey; Volksbank Hungary Rt. Hungary.

belső fenntarthatósági tevékenységben, mint pl. adatmegőrzés nem papír alapon, illetve vállalati szintű különféle energiatakarékosági programok. Az adatközlő vállalatok 92,3%-a úgy nyilatkozott, hogy valamilyen formában érintett a helyi közösségfejlesztési tevékenységben, befektetésekben, ahol minden érintett jól jár (94% úgy nyilatkozik, hogy mérhető hasznuk is származik az ilyen típusú tevékenységekből).

A UNEP FI Central and Eastern Europe Task Force vizsgálata az eredmények összefoglalásával és javaslatok megfogalmazásával zárul, amitől természetesen nem leszünk sokkal okosabbak: árnyaltabb képet akkor kaphatnánk, ha sokkal több pénzintézet került volna bevonásra a kutatásba, esetleg olyan esettanulmányok leírásával (best practice), amelyek ténylegesen is megmutathatnák, hogy mennyire működőképes az új szemlélet a gyakorlatban.

Összegzés

A pénzügyi szektor és a fenntartható fejlődés kapcsolatát vizsgálva az UNEP FI vázolt példáján túl számos hasonló, pénzügyi intézményhez köthető kezdeményezést lehet felfedezni. A pénzügyi szektor komoly segítséget nyújthat a fenntarthatóság felé történő elmozduláshoz, egy új típusú gazdaság kiépítéséhez, az új piaci szituációnak megfelelő termékekkel és szolgáltatásokkal, párhuzamosan a fogyasztói igények kielégítésével, biztosítva a pénzügyi intézmények további versenyképességét. A piac logikájában és működési mechanizmusaiban nyomon követhető a megváltozott körülményekhez történő folyamatos alkalmazkodási kényszer, tehát felmerülhet a kérdés, hogy ténylegesen radikális, „forradalmi” változásokra van-e szükség, vagy meg lehet várni, amíg a piac kitermeli azon megoldási lehetőségeket, amelyek majd egy új, kedvezőbb gazdasági, társadalmi, és környezeti szituációt hoznak létre.

Felhasznált irodalom:

- Farkas P. (2002): A globalizáció és fenyegetései. A világgazdaság és a gazdaságtudományok zavarai. Aula Kiadó, Budapest
- Hegedűs Á. (2002): A nemzetközi pénzügyi intézmények szerepe. In: Vissza vagy hova. Útkeresés a fenntarthatóság felé Magyarországon. Szerk.: Pálvölgyi Tamás, Nemes Csaba, Tamás Zsuzsanna. Budapest, Tertium Könyvkiadó.
- Kerekes S. (1998): A környezet-gazdaságtan alapjai. Budapest
http://www.bke.hu/~kg_korny/kornygazd/fenntarthato/index.html, 2006. 07. 12.
- McDaniel, C. N. – Gowdy, J. M. (2002): Az édenkert kiárusítása. Példázat a természet tönkretételéről. Typotex Elektronikus Kiadó, Budapest
- McDaniel, C. N. – Gowdy, J. M. (2002): Az édenkert kiárusítása. Példázat a természet tönkretételéről. Takács-Sánta András könyvismertetése. Kovász, VI. évfolyam, 1–4. szám – 2002. Tavasz–Tél
- Náray-Szabó G. (2003): Fenntartható a fejlődés? Akadémiai Kiadó, Budapest
- Pataki Gy. – Radácsi L. (2000): Alternatív kapitalisták. Gazdálkodás az érintettek jóllétéért. Új Paradigma Kiadó, Szentendre.
- Pataki Gy. – Takács Sánta A. (2005, szerk.): Természet és gazdaság. Ökológiai közgazdaságtan szöveggyűjtemény. Typotex Elektronikus Kiadó, Budapest
- Soros Gy. (1999): A globális kapitalizmus válsága – veszélyben a nyílt társadalom. Scolar Kiadó, Budapest.
- Stiglitz, J. E. (2003): A globalizáció és visszasságai. Napvilág Kiadó, Budapest
- Internet:
<http://www.unepfi.org>
<http://www.EBRD.com>
<http://www.EIB.org>